

**G O D I Š N J A K
G R A D S K O G
M U Z E J A**

broj 6

V A R A Ž D I N 1 9 8 1

Uredništvo:

Libuše Kašpar, Miroslav Klemm, Marina Šimek, Ivanka Štager, Jasna Tomičić

Za nakladnika:

Jasna Tomičić

**U povodu 800-obljetnice grada Varaždina i 40-godišnjice ustanka naroda i
narodnosti SFR Jugoslavije**

Lektura i prijevod:

Bosiljka Paska (hrvatski)

Silvija Šamarija (njemački)

Ivy Kugli-Lentić, Marina Šimek, Ladislav Šaban

Dubravka Reicher-Milosavljević (engleski)

Godišnjak je tiskan u 1000 primjeraka

Pokroviteljstvo NIŠRO Varaždin

Tisak:

NIŠRO Varaždin

HOSPITALI I RAZVOJ BOLNIČKE DJELATNOSTI U VARAŽDINU

Nastojanja oko organizacije hospitalne zdravstvene djelatnosti u Varaždinu moguće je pratiti daleko u prošlost. Smatra se da prve aktivnosti u tom počinju u prvoj polovici XIII stoljeća. Po jednim podacima^{1,2,3} bili su to ivanovci (križari) koje je u Hrvatsku doveo Herceg Andrija, brat kralja Emerika, u XII stoljeću.⁴ Ovi su se »milites ordinis S. Johanni Hierosolimymani«, redovnici u crnim plaštevima i bijelim osmerokutnim križem na prsima dijelili u tri kategorije: vitezove-ratnike, svećenike i one koji su se brinuli za bolesnike i putnike.⁴ I u Varaždinu oni su se bavili medicinsko-karitativnom djelatnošću i osnovali svoj hospital. Provalom Mongola ivanovci napuštaju Varaždin, a ruševine njihovog samostana nasljeđuju franjevci oko 1244. godine. Franjevci podižu samostan i crkvu i grade hospital koji je najprije djelovao kao infirmarij za potrebe redovnika, no kako je to bila vjerojatno jedina zdravstvena institucija u gradu, nije bilo lako odbijati ostale građane koji bi onamo dolazili tražiti pomoć. Samostan je imao apoteku što je još više omogućavalo liječenje bolesnika, pa je samostanski infirmarij postao mjesto gdje su se liječili i »vanjski bolesnici«.⁵

Po drugom podatku ivanovaca uopće nije bilo u gradu Varaždinu. Franjevci su došli u Varaždin u prvoj polovici XIII stoljeća, ovdje se nastanili⁶ i osnovali samostan te podigli hospital.⁷

I po jednim i drugim podacima hospital se u Varaždinu spominje u prvoj polovici XIII stoljeća.

O tim prvim hospitalnim institucijama u Varaždinu, kao ni o zdravstvu uopće u to doba, ne znamo mnogo. I u drugim se gradovima Evrope zdravstvena djelatnost u to vrijeme razvijala u samostanima (samostanska medicina). I u Varaždinu je bilo tako. No grad se razvijao i povećavao pa se uz ostale brige za građane pojavljuje i briga za njihovo zdravlje i nastaje potreba organiziranja zdravstvene djelatnosti izvan samostana. Godine 1457. postojao je jedan hospital u predgrađu, ali nije sigurno gdje je to bilo. Da je takve ustanove bilo, zaključujemo iz podatka što se te godine spominje u gradu osoba imenom Hans Schuster koji je imao titulu »spitalmeister«.⁸ Ne zna se da li je taj »spitalmeister« bio uopće zdravstveni radnik.

1. Lentić-Kugli, I.: Varaždin nakon požara 1776., Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1973., str. 7.

2. Tartalja, H.: Hospitalci u Hrvatskoj, »Farmaceutski glasnik«, br. 7-8, str. 298, 1961.

3. Filić, K.: Franjevci u Varaždinu, 1944, str. 10, 12.

4. Enciklopedija leksikografskog zavoda, Zagreb, 1958, svez. 3, str. 603.

5. Tartalja, H.: Povijest ljekarništva u Varaždinu, Savez farmaceutskih društava Jugoslavije, Sekcija za bolničku farmaceutsku službu, II savjetovanje, Varaždin, 28. IX—1. X 1967, str. 8.

6. Cvekan, P.: Djelovanje franjevacu u Varaždinu, Varaždin, 1978, str. 40-46.

7. Cvekan, P.: Isto, str. 141-142.

8. Rijavec, A.: Prvi varaždinski liječnici, »Varaždinske vijesti«, br. 1244, str. 7, 1968.

Definirati pojam hospitala veoma je teško; i to upravo zato jer takvih institucija danas nema pa se ne uživljavamo u shvaćanje njihovih funkcija i namjena. Postojale su one i na istoku i na zapadu. Na zapadu ih se naziva »domus dei«, »domus hospitalitatis«, poslije kraće »hospital« iz čega je — kada im je jasnije definirana namjena — izvedena riječ »spital«. Na istoku ih zovu »ksenodohij«.

Funkcija hospitala, kakvi su oni bili od dana kada smo za njih saznali, može se opisivati, i na kraju ipak ne ćemo shvatiti njihovu bit. Bile su to institucije osnovane najprije od raznih crkvenih redova pa su se zato i nalazile uz crkve i samostane. U njih bi navraćali putnici, siromasi, bolesnici i drugi prolaznici. Nisu to bile bolnice, ma da su se u njima nalazili i bolesnici, niti ubožnice, iako su u njima bili beskućnici. Služile su »pro recreatione debilium, consolatione infirmorum et receptione quorumvis viatorum. Item: infirmi, pauperes, peregrini nec non alii transientes caritative recipiuntur«. ⁹ Mnogo kasnije preformirale su se te institucije u mjesta prvenstveno namijenjena za liječenje bolesnika, u prave bolnice.

Institucija hospitala neosporno je vezana za čovjekoljubivost i karitativnu djelatnost. To je i razlog zbog kojeg su ih u davnini osnivali crkveni redovi čija je namjena bila humanitarno-karitativna. Strožim diferenciranjem u novije vrijeme na socijalne i zdravstvene ustanove, stricte dictu, nestaju institucije starih hospitala. Međutim, u intimi pojedinaca teško je dijeliti čin milosrđa od čina liječenja pa se i danas događa da se socijalno ugrožena osoba nađe u bolnici mimo svih medicinskih indikacija: to je atavistička intimna povezanost sa starijim hospitalima.

Institucija hospitala ili ksenodohija ima u Varaždinu sjajnu i daleku tradiciju. Iz gradskih se zapisnika i drugih dokumenata vidi da im se poklanjala posebna pažnja.

Hospitali su obično imali kakav posjed i vlastite kmetove i od toga se uzdržavali.¹⁰ Uobičajeno je bilo da su šticećnici u hospitalima, nazivalo ih se hospites — gosti, dobivali besplatno stan, dok su odjeću i hranu morali pribavljati sami. Zahvaljujući upravo spomenutim vlastitim posjedima, varaždinski su hospitali mogli davati svojim stanovnicima (inquilini) i kruh i nešto mesa besplatno.¹⁰ Grad se brinuo za svoje hospitale među ostalim i time što im je dodijeljivao dio novca dobivenog prodajom nekretnina onih građana koji su umrli bez nasljednika.¹¹ Povremeno bi hospitali dobivali veće ili manje svote novca od pojedinaca (legati)^{12, 13} ili bi im se doznačio kakav iznos iz pojedinih zaklada.¹⁴ Događalo se da su neke udovice prodale svoj imetak i predale novac hospitalu pa došle onamo živjeti. Kada bi se utvrdilo da je netko samovoljno podizao cijenu robi ili se služio neispravnim mjerama pri prodaji, magistrat je plijenio takvu robu i prodao je, a dio dobivenog novca dodijeljivao hospitalu.¹¹ Ako je hospital raspolagao kakvom svotom slobodnog novca, posuđivao bi ga zainteresiranim građanima uz kamate do 6⁰/_o.¹⁰

9. Mušič, D.: Iz povijesti bolnica, »LEK« Ljubljana, Pro medico, br. 2/IV, str. 22, 1972.

10. Historijski arhiv Varaždin (HAV), Arhiv grada Varaždina (AGV), kutija (k) CII, 76.

11. Wissert, A.: Bilješke o nekim varaždinskim kućama, Spomenica GMV 1925-1935, Izdanje »Muzealno društvo Varaždin«, Varaždin, br. 1, str. 33, 1935.

12. HAV, AGV, k. 55, 76.

13. HAV, AGV, k. CII, 50.

10. HAV, AGV, k. CII, 76.

Hospitalom je upravljao »magister hospitalis«, ili »magister xenodochii« koji se birao za takvu funkciju svake godine, i to prve nedjelje iza blagdana Sv. tri kralja, tj. iza 6. siječnja.¹⁴ Upravitelj hospitala nije morao biti liječnik niti zdravstveni radnik. 1588. godine to je bio plemić Ivan Taclin, 1592. Ivan pl. Rukel, 1593. mesar Petar Vitković, 1594. Petar Cafuk, 1599. Andrija Takač, 1600. i 1601. Đuro Coklić, 1602. Nikola Dihtić.¹⁵

Funkcija upravitelja hospitala bila je položaj na koji se birala ugledna osoba. Petar Vitković, koji je bio magister hospitala 1593., izabran je iduće godine za gradskog suca,¹¹ a Ivan pl. Rukel čije se prezime pisalo i kao Rwkell, odnosno Rwkely i Rukkely, bio je gradski sudac 1593., 1598., 1599., 1600., 1602., 1603., 1613. i 1614. godine, dakle osam puta!¹⁵

Godine 1749. spominje se postojanje velikog i malog ksenodohija, a nalazili su se u blizini crkve sv. Florijana¹⁶ (crkva je sagrađena 1669.¹⁷). Znademo da je na mjestu ili u neposrednoj blizini sadašnje zgrade na Trgu B. Adžije br. 6 sagrađene između 1791. i 1795. postojao nekada jedan hospital.¹

1693. godine započinju franjevci gradnjom zgrade uz svoj samostan i u prizemlju te novogradnje, kada je ona dovršena, smještena je ljekarna, ona koju je varaždinski ljekarnik Korzinski donio u samostan 1677. kada se zaredio i kao redovnik uzeo ime Maksimilijan. U katu je te zgrade načinjena bolnica za redovnike. (Sl. 11.)

O do sada spomenutim hospitalima u Varaždinu imamo samo sačuvane zapise. Nažalost, osim spomenute zgrade uz franjevački samostan ni jedna druga zgrada ni bilo šta od njih nije sačuvano.

Nakon katastrofalnog požara Varaždina 1776. godine, pri čemu je izgorjelo više od polovice kuća u gradu,¹⁸ sagrađen je hospital neposredno uz crkvu sv. Florijana. Ta velika jednokatnica stoji još i danas u Nazorovoj ulici br. 26. (Sl. 12.)

Na zgradi je pri obnavljanju žbuke prekriven natpis koji se nalazio iznad ulaznih vrata. Preostao je samo vitičasti okvir, a natpis je glasio: »Xenodochium civicum liberae regiae civitatis Varasdiensis ex fundamentis erectum 1776, renovatum 1827. et 1903«.^{19, 20} U prizemlju i na katu dijela zgrade prema dvorištu nalazi se uzdužni hodnik iz kojeg se ulazi u sobe. Nasuprot svakom ulazu u sobe nalazi se na zidu niša, zatvorena drvenim vratima providenim ventilacijskim otvorom, i to je služilo za smočnicu. U prizemlju i u katu bila je po jedna kuhinja koju su »hospites xenodochii« mogli zajednički koristiti. Svakom se starnu ksenodohija željela omogućiti što veća individualnost. Građani su Varaždina tu zgradu nazivali »Bürgerspital«.¹⁹

U sadašnjoj Prešernovoj ulici još postoji prizemnica na kojoj natpis »KRANKENHAUS DES ARMEN-INSTITUTS MDCCCXXXIX« označuje da se i ovdje radilo o hospitalu. Pri ovom se nazivu već susrećemo s riječju »bolnica« (Krankenhaus). (Sl. 13)

14. HAV, AGV, k. CII, 67.

15. Filić, K.: Varaždinski gradski suci (načelnici), Spomenica GMV, br. 1, str. 15, 1935.

16. Filić, K.: op. c.

17. HAV, AGV, k. 82, 105.

18. Androić, M.: Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika Varaždina u 18. stoljeću, Androić, M.-Bayer, V.-Pusić, E.-Štampar, S.: Varaždin u XVIII stoljeću i političko-kameralni studij, Zagreb—Varaždin, 1972, str. 21.

19. Lentić-Kugli, I.: op. c.

20. Deduš, V.: Varaždin i Hrvatsko zagorje, MCMXXXVI, str. 125.

19. Wissert, A.: Op. c., str. 53-54.

20. Deduš, V.: Op. c., str. 123.

Zgrada je smatrana bolnicom, pa stari Varaždinci još i danas zbog nje nazivaju Prešernovu ulicu »bolnička ulica«.

1828. godine osnovano je u Varaždinu humanitarno društvo »Varaždinska dobročinstva složnost«. Društvo je imalo statut potvrđen od kralja, a namjena mu je bila pomagati sirotinju, otpuštene kućne pomoćnice i brinuti se za siročad. Kao prvi zadatak namjeravalo je otvoriti opću bolnicu u kojoj bi se mogli liječiti svi bez obzira na vjeru ili društveni položaj. Sirotinji bi se omogućilo besplatno liječenje. To je i ostvareno. Vladinom odlukom od 16. kolovoza 1859. dozvoljeno je društvu otvoriti bolnicu. To je prva opća bolnica u Varaždinu. (Sl. 14)

Zgrada u kojoj je bila ta bolnica postoji još i danas. Nalazi se u ulici R. Končara. Bolnica je pripadala društvu, bila je dakle privatna. Njom su neposredno upravljali inspektor bolnice i ekonom. Sve poslove u zgradi i oko nje obavljali su jedan bolničar i bolničarka koji su bili plaćeni za to, dok je liječenje bolesnika provodio liječnik uz pomoć kirurga dobrovoljno. Bolnica je imala 15 — 20 kreveta. Bolesnici bi za vrijeme liječenja u bolnici imali svoj krevet, dobili bi od bolnice posteljno rublje, bolničku odjeću, hranu i potrebne lijekove.²¹

Potaknuta najvjerojatnije inicijativom građana, koji su kao članovi društva osnovali bolnicu 1859. godine, gradska općina otkupljuje dvokatnu zgradu na uglu sadašnje Vrazove i Hinkovićeve ulice i u njoj otvara 1866. godine »Javnu i sveobću bolnicu«. (Sl. 15)

Zgrada ove bolnice nije već od prvog dana odgovarala svojoj svrsi ni unutar njim rasporedom, općim higijenskim prilikama, sanitarijama, vodom, ni lokacijom. Bolesnici su bili izloženi smradu i molestantima iz baruština u grabištima starog grada koji se nalazio nasuprot toj zgradi.²² Zbog svega toga počelo se razmišljati o gradnji zgrade isključivo namijenjene za bolnicu. Entuzijazam je donekle pokoleban 1905. godine kada je na kraju Optujske (Ptujske) ulice otvorena nova vojna (četna) bolnica. Protivnici gradnje nove bolnice tvrdili su da će postojeća zadovoljavati uz određene adaptacije tim više što je od sada neće koristiti vojska, a onih 70 postelja, koliko ih u njoj ima, i onako nikada nije popunjeno.²³ Ipak je ideja i želja za novom bolnicom prevladala. Nova je bolnica nakon mnogih neprilika sagrađena i otvorena 22. listopada 1898.²⁴ u ondašnjoj Miličkoj, sada ulici Braće Radić br. 57. Bolnica je nazvana »Javna gradska bolnica Franje Josipa I.«²⁵ Gradnju je bolnice izvelo varaždinsko građevno poduzeće Ed. Hirschl i Julije Wilert. Predviđena je bila za 80 postelja, a u nuždi se moglo u nju smjestiti i do 100 kreveta. U glavnoj su zgradi bili u prizemlju kirurški bolesnici, na katu svi ostali uključujući i roditelje, dok su se zarazni bolesnici nalazili u posebnom paviljonu. Opremljena je bila najsuvremenije: imala je električnu rasvjetu, centralno grijanje i vodu u svakoj sobi (Sl. 16)

Glavna je zgrada bila vezana hodnikom sa zgradom za »kuhijstvo« gdje je bila kuhinja s podrumom i još dvije sobe: jedna za bolesne od svraba, a druga za duševne bolesnike.²⁶

21. Statuten des von Sr. kais. königl. apostolischen Majestät allergnädigst genehmigten Wohlthätigkeits-Vereins zu Varasdin, Agram, Buchdruckerei des Karl Albrecht, 1865.

22. Strahonja, E.: Iz prošlosti varaždinske bolnice, »Acta medicorum«, Varaždin, br. 1, str. 86, 1975.

23. Filić, K.: Zdravstvo Varaždina tijekom stoljeća, rukopis, Varaždin, 1961, str. 7-8 (rukopis kod dr V. Kalafatića, Varaždin).

24. »Varaždinski viestnik«, god. XI, br. 43. od 22. X 1898.

25. »Varaždinski viestnik«, god. XI, br. 44 od 29. X 1898.

26. Piasek, G.: Javna gradska bolnica Franje Josipa I, »Acta medicorum«, Varaždin, br. 2, str. 60, 1975.

Bolnica se tijekom godina povećavala i razvijala. Glavna je zgrada prvi put nadograđivana 1914. godine kada su dograđena bočna krila čime je bolnica povećana i brojem kreveta.²⁷ Za vrijeme I. svjetskog rata bolnicu je prvenstveno koristila vojska.

1923. godine bolnica ima 180 kreveta,²⁷ a 1945. oko 200.²⁸ Sada cijela bolnica s izgrađenim paviljonima raspolaže sa 726 kreveta. U zgradi izgrađenoj 1898. godine, koja je još i danas sačuvala konture prvobitnog izgleda, nalazile su se do nedavna djelatnosti za kirurgiju i traumatologiju, ortopediju i urologiju. Zgrada je momentalno u pregradnji. Nekadašnji paviljon za zarazne bolesti nekoliko je puta pregrađivan i adaptiran, podignut je na kat i proširen. Danas je u njemu suvremeno opremljen dječji odjel. U najnovije je vrijeme napuštena i stara zgrada za obdukcije izgradnjom novog odjela patologije i citologije.

Spomenuta je izgradnja novih paviljona u krugu bolnice. Oko stare zgrade bilo je prostrano dvorište koje je danas pretvoreno u park i u njemu su sagrađeni novi objekti. Međutim, razvoj bolničke djelatnosti bio je brži od gradnje zgrada pa su neke bolničke djelatnosti bile dulje ili kraće vrijeme smještene izvan bolničkog kruga u zgradama koje nisu pripadale zdravstvu. Godine 1945. dodijeljena je zdravstvu zgrada kapucinskog internata u Milkovićevoj ulici.²⁹ Puni četvrt stoljeća, od 1945. do 1970., nalazile su se u toj zgradi neke djelatnosti varaždinske bolnice. Sukcesivno su se ondje izmjenjivali: djelatnost za zarazne bolesti, za interne bolesti, laboratorij te na kraju rodilište. Rodilište je osim u toj zgradi prije smještaja u vlastitu zgradu 1970. godine bilo neko vrijeme u zgradi Željezničkog transportnog poduzeća u ulici Moše Pijade nasuprot kooldvoru. U novoizgrađenu zgradu za potrebe kirurgije smještena je i djelatnost za očne bolesti pa je tako i ta djelatnost našla svoje mjesto u bolničkom krugu.

U izvanrednim stanjima, kao na pr. kada je prijetila kuga, osnivani su po mjestima Slavonske krajine lazareti za izolaciju oboljelih. 1709. godine osnovani su lazareti u Koprivnici, Križevcima i Varaždinu jer te je godine prijetila kuga iz susjedne Ugarske i Slavonije.³⁰

U spisima sjedničkih zapisnika gradskog poglavarstva spominje se godine 1851. »bogečka bolnica« u gradu, no nije navedeno gdje je ona bila (spis br. 989 iz 1851.), a 1852. govori se o premještanju »građanske bolnice« u Dugoj ulici. Ta je bolnica služila za smještaj zaraznih bolesnika, privremeni smještaj luđaka i »po bijesnim psima ugrizanih osobah« (spis br. 329 iz 1852.). 1853. godine navode se dvije bolesnice oboljele od sifilisa, one su ostale dva dana bez lijekova jer je ukinuta »Varoška bolnica za liječenje siromašnih žitelja« (spis br. 564 iz 1853.) Ni ovdje nije navedena pobliža lokacija. Iste je godine iznajmljena kuća br. 343, vlasništvo Antuna Šoštarića, u koju bi se smjestili luetičari i tamo liječili (spis br. 575 iz godine 1853.).³¹

Godine 1893. prijetila je kolera gradu. Pojavila se najprije u Rusiji i odanle se širila pa je kod nas zahvatila Srijem. Bojeći se pojave bolesti u gradu, gra-

27. Popović, G.: O bolnicama, »Glasnik ministarstva narodnog zdravlja«, vanredno izdanje, Beograd, 1923, str. 138.

27. Popović, G.: Op. c.

28. Podaci s panoa Medicinskog centra Varaždin prilikom proslave 30. godišnjice oslobođenja, Varaždin, 1975.

29. Okružni N. O. — zdravstveni odjel, Varaždin, spis br. 3742/90 od 4. XII 1945.

30. Piasek, G.: Neki podaci o kugi u Varaždinu od XVI do XVIII stoljeća, Godišnjak gradskog muzeja Varaždin, Varaždin, br. 5, str. 67.

31. Strahonja, E.: Ponešto o građi za medicinsku povijest grada Varaždina u razdoblju od godine 1850 — 1900., neobjavljen rukopis (ljubežnošću autora).

đani osnivaju izolator koji je najprije smješten pokraj Drave u drvenoj baraci, no uskoro je premješten u blizinu gradskog groblja da se ne bi eventualno umrle osobe moralo prenositi kroz cijeli grad radi pokopa.^{32,37}

Bolnice su osnivane i za potrebe liječenja ranjenika za vrijeme ratova. Godine 1797. Varaždin se nalazio gotovo u ratnoj zoni. Austrija je u ratu s Francuskom i francuska vojska operira u Štajerskoj, ponekad svega 13 km udaljeno od Varaždina. Varaždin je zbog toga pun vojske, ali i ranjenika koje treba nekamo smjestiti. Osnivaju se vojne bolnice. Nakon popunjenja gradske bolnice ostatak se smještava u improviziranim bolnicama i za to se koriste Zakmar-dijeva palača i isusovački kolegij.³⁸

Slično je stanje i 1806. godine kada ratuju Austrija, Engleska, Prusija i Rusija protiv Francuske. Grad je toliko pun ranjenika u improviziranim bolnicama da za daljnji smještaj nema mjesta. Formiraju se vojne bolnice izvan Varaždina u mjestima Vinica, Bednja, Krapina, Klanjec i u Varaždinskim Toplicama. Uz ranjene bilo je i oboljelih od zaraznih bolesti jer Evropom haraju u to vrijeme trbušni tifus, pjegavac, influenza i malarija.³⁹

Za vrijeme I. svjetskog rata 1914 — 1918. godine pretvorene su u bolnice neke zgrade u gradu. U zgradi gimnazije smješteno je 400 ranjenika, a gimnazijska se nastava odvija u staroj gimnaziji (danas zgrada Narodnog sveučilišta i muzeja NOB-a u ulici I. L. Ribara). Tadašnja je topnička vojarna (sada kasarna u Križanićevoj ulici) pretvorena u vojnu bolnicu u koju je smješteno 407 ranjenika te još naknadno 120, a u sadašnjoj kasarni pokraj kolodvora (bivša domobranska vojarna) improvizirana je bolnica za daljnjih 600 ranjenika.⁴⁰

32. »Varaždinski viestnik«, br. 35, 1892.

33. »Varaždinski viestnik«, br. 35, 1892.

34. »Varaždinski viestnik«, br. 43, 1892.

35. »Varaždinski viestnik«, br. 44, 1892.

36. »Varaždinski viestnik«, br. 12, 1893.

37. »Varaždinski viestnik«, br. 15, 1893.

38. Chloupek, D.: Mortalitet i natalitet u Varaždinu od XVIII vijeka do danas, Miscelanea, 1941, br. 4, str. 143, Biblioteka CHZ, Zagreb, 1941.

39. Chloupek, D.: Op. c., str. 149.

40. Horvat, R.: Povijest grada Varaždina, rukopis u GMV, str. 706.

DIE HOSPITALE UND DIE ENTWICKLUNG DER KRANKENHAUSTÄTIGKEIT IN VARAZDIN

Die ältesten Angaben über die Formierung stationärer Einrichtungen in Varaždin finden wir in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts, als hier, wie auch in anderen Städten Europas, das erste Hospital gegründet wurde. Die Medizin war damals klösterlich. Wir wissen nicht, ob vor dem Jahre 1457. auch ein Hospital ausserhalb der Klöster entstand. Damals gab es eines in der Stadt, aber man weiss nicht wo.

Die Hospitale waren in Varaždin sehr geschätzte Einrichtungen mit eigenem Besitztum und einer jahrhundertelangen kontinuierlichen Tätigkeit. In ihnen befanden sich ausser Kranken auch viele andere aus den verschiedensten Gründen, denn das waren keine Krankenhäuser im heutigen Sinne. Vielleicht wäre die adäquateste Bezeichnung für sie: Hilflosigkeit. An der Spitze des Hospitals war ein Magister, der kein Angestellter des Gesundheitswesens war.

1859 wurde das erste Krankenhaus in der Stadt gegründet. Es wurde durch die Humanitätsgesellschaft »Varaždiner Wohltätigkeitsverein« begründet. Das erste öffentliche Krankenhaus wurde 1866 in einem gekauften Gebäude gegründet, welches von Anfang in einem Krankenhaus nicht entsprach. Bald fing man an, über den Bau eines neuen Krankenhauses nachzudenken, das am 22. Oktober 1898 fertiggestellt und der Öffentlichkeit übergeben wurde. Das Gebäude ist bis heute in Gebrauch und gerade im Umbau. Im Hof des Krankenhauses wurden mit der Zeit zahlreiche Pavillions anderer Krankenhausabteilungen erbaut.

Die Krankhaustätigkeit entwickelt sich schneller als die materiellen Möglichkeiten für den Bau erforderlicher Gebäude, deshalb waren einige Abteilungen länger oder kürzer in der Stadt in Gebäuden eingerichtet, die nicht zum Gesundheitswesen gehörten. Jetzt sind alle Krankenhausabteilungen im Umkreis des Krankenhauses.

Im Laufe der vergangenen Jahrhunderte wurden bei der Erscheinung ansteckender Krankheiten oder für den Bedarf der Armee in Kriegen provisorische Krankenhäuser und Lazarette improvisiert, wenn die bestehenden nicht ausreichten.

JOANNIS BAPTIS
LALANGUE
MEDICINÆ DOCTORIS

ARTIS OBSTETRICIÆ MAGISTRI; SUÆ
EXCELLENTIÆ

BANALIS

UNA ET INCLYTI COMITATUS
WARADINENSIS MEDICI
TRACTATUS
DE AQUIS MEDICATIS

REGNORUM
CROATIÆ ET SCLAVONIÆ
&c. &c.

ILLITI

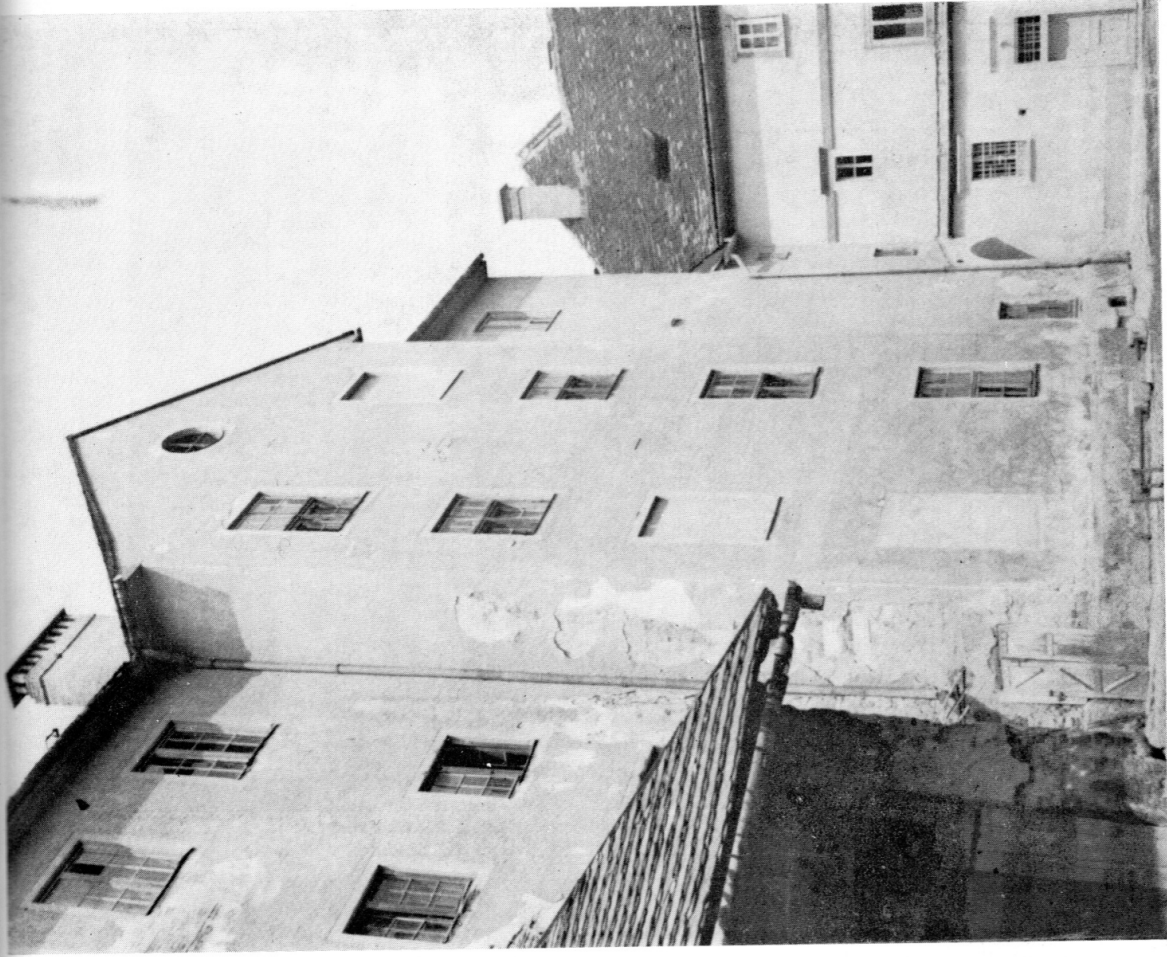
IZPISZAVANYE
VRACHTVENIHI VOD
HCRVATZKOGA Y SLAVONZKOGA
ORZSAGA

OD NACHINA NYE VSIVATI
Y
Za potrebnchu lyudih.

VU ZAGREBU,

Stampana po IVANU THOMASSU PLEM. od
TRATTNERN, Czeľ. Kral. Apost. Szveđ.
Stamparu, y Knigo-Tergovczu.

Letto 1779.

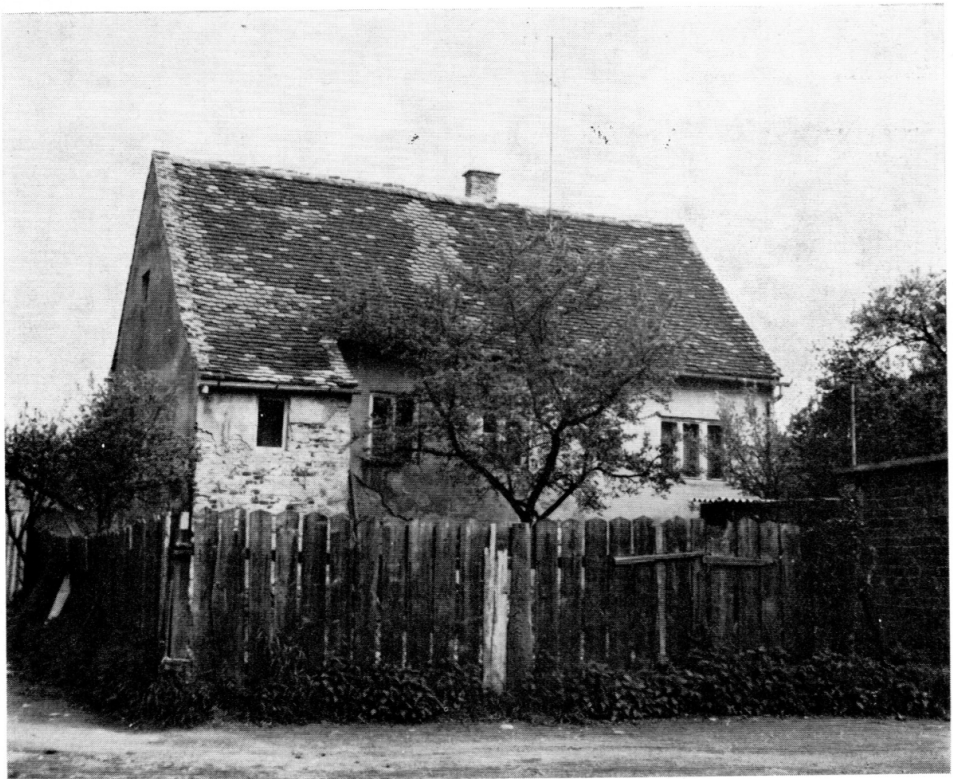
12. Gradski hospital iz 1776. — »Bürgerspital« (Foto: M. Fulir)

13. Gradski hospital iz 1839. u Prešernovoj ulici (Foto: M. Fulir)

14. Zgrada prve bolnice u Varaždinu 1859 — 1866 (Fulir)

15. Zgrada »Javne i sveobće bolnice« 1866—1898 (Foto: M. Fulir)

16. Javna gradska bolnica 1898.